

Kronikk fredag 05.06. 2009

Utsatte barn og unge blir stemplet



Stemples: Merkelappen "verstinger" blir misbrukt av politi og journalister. Konikkforfatteren mener at de bør vokte sin karikerende vegrepsbruk.

Hvordan trives du på den nye skolen du går på? «Ikke så mye, egentlig... for at det e bare to persona som e som mæ dær». Hva mene du med «som e som mæ»"? Som e sånne problembarn..."

GRO ULSET Forsker ved Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge, NTNU Samfunnsforskning AS

Publisert: 05.06.2009 kl. 09:01

Endret: 05.06.2009 kl. 09:02

Dette sitatet er hentet fra en samtale jeg hadde med en 13 år gammel gutt, høsten 2008. Han hadde måttet flytte fra mamma, fra vennene sine og fra hjemkommunen sin. Nå bodde han i en barneverninstitusjon. Han visste ikke hvor lenge han skulle bo der, men flyttingen hadde blant annet ført med seg nye omgivelser, nytt miljø, ny skole og fritid. Jeg intervjuet gutten i forbindelse med en undersøkelse ved Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge. Da jeg stilte spørsmål om hvordan det var å begynne på ny skole, og om han trivdes der, kom altså det umiddelbare svaret fra 13-åringen hvor han beskrev seg selv som et problembarn. I hans øyne var det dette han var. Selvbildet til den unge gutten var ubetinget negativt; han var et problem. Men, hvordan var dette bildet blitt skapt? Svaret på dette spørsmålet er sannsynligvis sammensatt. I denne kronikken ønsker jeg imidlertid å sette søkelyset på politiets og journalistenes tvilsomme og nonchalante bruk av begreper hvor utsatte barn og unge blir krenket og stigmatisert. Jeg vil bruke en artikkelserie fra Adresseavisen som eksempel.

For en tid tilbake hadde ovennevnte avis en serie om såkalt risikoungdom på trykk. I denne fikk politiet bevilget betydelig spalteplass i forbindelse med noen artikler som omhandlet ungdommer som bodde i barneverninstitusjoner,

og som hadde befatning med rus og / eller kriminalitet. Merkelappen «verstinger» dukket umiddelbart opp som et nøkkelbegrep som ble brukt for å beskrive de ungdommene det her gjaldt. Dette handlet med andre ord om barn / ungdom som sto godt til betegnelsen «verstinger», i følge politi og journalister. «Mer kontroll og tvang mot verstingene» het det i overskriften til den første artikkelen. Denne ble slått stort opp med fete bokstavtyper på avisas framside, og politiet gikk hardt ut og sa at nå måtte barnevernet foreta seg noe. De måtte sette foten ned og bruke mer tvang overfor disse «særlig vanskeligstilte», som svarte til de såkalte «verstingene», som bodde i barneverninstitusjoner.

Gang på gang stemples «risikoungdommene» som «verstinger» og det er verdt å merke seg at karakteristikken knyttes direkte opp mot barn og unge som bor i barneverninstitusjoner. Leseren blir umiddelbart sporet inn på en jamføring mellom beboere i barneverninstitusjoner og «verstinger». Om utsatte grupper voksne i samfunnet vårt hadde vært tema i en serie avisartikler hadde nok både politi og journalister vaktet sin karikerende begrepsbruk i større grad, nettopp fordi det hadde å gjøre med voksne, ikke barn. Dette handler blant annet om spørsmål som knytter an til respekt, kapasitet og verdighet. Av én eller annen grunn synes det å være greit å trække på- og stemple barn og unge som bor i barneverninstitusjoner. Ja, det er slik at enkelte institusjonsbeboere kan ha befatning med rus og kriminalitet, men de fleste har ikke det. Det de fleste imidlertid har er oppveksterfaringer som ingen misunner dem. Dette må de på ett eller annet vis lære seg å leve med. Noen lykkes bedre enn andre. Enkelte havner i miljøer som har befatning med rus og kriminalitet og foretar handlinger som er uakseptable, men like fullt er disse ungdommene noe langt mer enn det de blir vurdert som av politi og journalister.

For hva betyr det å være en versting? Hvordan oppleves det for barn og unge å bli omtalt som «verstinger» og hva gjør det med dem? Både politi og journalister burde tenke igjennom hva det kan føre med seg, for de barna det gjelder, å være gjenstand for negative vurderinger. Dette dreier seg om en type stigmatisering hvor de voksne, i dette tilfellet politi og journalister, krenker mindreårige ved å sette negative merkelapper på dem.

Det er urovekkende dersom det er slik at «versting» er et utbredt begrep som politiet gjerne bruker, når de omtaler spesifikke barn, ungdommer eller grupper av barn og unge i samfunnet. Dette forteller i så fall noe om deres holdninger og kultur, deres evne til å sette merkelapper på de personene de har befatning med. På den annen side burde journalister, som velger å bruke «versting», «problembarn» eller lignende forestillinger og begreper for å beskrive barn og unge, fortelle sine lesere hvorfor de, eller evt. kilden, tillater seg å bruke disse. Hvorfor mener de at begrepsbruken er på sin plass, som en slags beste overordnede karakteristikk? Er den rimelig og fair? I manges øyne, inklusive mine, vil «versting» og «problembarn» være beskrivelser som vitner om forakt. Begrepsbruken krenker mindreårige, og i så måte kan dette betraktes som uakseptabel oppførsel fra de voksnes side.

Jeg skulle ønske at den tretten år gamle gutten som siteres innledningsvis i kronikken hadde hatt et annerledes og mer positivt bilde av seg selv. Samtalen jeg hadde med ham fortalte meg at han var både fintfølelse og reflektert. Dessverre er sannsynligheten stor for at han, på ulike vis, har blitt fortalt at han er et barn som fører med seg problemer. Barn og unge ser, hører, leser, tolker og føler. Ofte tror de på det som fortelles om dem. For politi, journalister og alle andre, som i ulike sammenhenger uttaler seg om utsatte barn og unge, må det være mulig å formidle noe uten å henge merkelapper på dem. Barn og unge som ser seg selv som «verstinger» og «problembarn» har ofte fått god hjelp til å skape- og å ta inn over seg slike dystre bilder via voksne. Dette er urimelig og trist.

gro.ulset@samfunn.ntnu.no